

BÖLÜK PÖRÇÜK HAYATLARIN SIRADIŞI ROMANI: DÖVÜŞ KULÜBÜ

Yazı
İbrahim BERKSOY
(ME'91)

İlginç bir romanla karşı karşıyayız. Alışılmış romanların çerçevesini zorlayan, sarsıcı, sıradışı romanlar arasında *Dövüş Kulübü*'nün ayrıcalıklı bir yeri vardır. Böylesi romanlar, şiddetli baş ağrısından yakınanların başucunda duran etkili ağrıkesiciler gibidir. Bir zahmet ilaç paketine uzanıp bir bardak su eşliğinde hap içerseniz baş ağrınız bir süreliğine diner; içmezseniz ilacın herhangi bir etkisi olmaz, baş ağrınızla baş başa kalırsınız.

Okudukça üzerinizdeki etkisi artacak olan romanlardan *Dövüş Kulübü* (Ayrıntı yayınları, Birinci Basım 2001, Çev. Elif Özsayar). Romanın yazarı Chuck Palahniuk, 1962 Washington doğumlu. Anne ve babasının ayrılması nedeniyle zor bir çocukluk geçirdikten sonra 1980'de Columbia High School'u bitirip Oregon Üniversitesi'nde gazetecilik öğrenimi görür. Geçimini Freightliner adlı bir şirkette otomobil tamirciliği yaparak kazanmaktayken 1996'da arkadaşlarıyla birlikte devam ettiği bir edebiyat grubunda *Project Mayhem (Kargaşa Projesi)* adlı bir kısa hikâye yazar. Palahniuk, daha sonra bu hikâye üzerinde 3 ay kadar çalışır ve ortaya adı efsaneye dönüşen sıradışı, aykırı bir ilk roman çıkar: *Dövüş Kulübü*. Bir "ilk roman" olması dolayısıyla kitabını yayımlatması kolay olmaz. Pek çok kez reddedilir. Onca güçlükten sonra 1996'da yayımlandığı andan itibaren roman çeşitli toplum kesimlerinden, özellikle de "en altakiler"den, öylesine büyük bir ses getirir ki 1999 yılında yönetmen David Fincher romanı aynı adla sinemaya uyarlar. *Dövüş Kulübü*'nün üç ana karakterini sinemada Brad Pitt (romanda Tyler Durden), Edward Norton (romanda anlatıcı) ve Helena Bonham Carter (romanda Marla Singer) canlandırır. Film, gösterime girdiği andan itibaren büyük ilgi uyandırır. Tüm bunların ardından roman çeşitli ödüllere değer bulunur (Pacific Northwest Booksellers Association

Award ve Oregon Book Award).

Yazar, romandaki bu üç ana karakter arasındaki ilişkiyi "anlatıcı"nın ağzından romanın hemen başlarında şöyle açıklar: "Aramızda bir üçgen durumu var. Ben Tyler'ı istiyorum, Tyler Marla'yı istiyor. Marla beni istiyor. Ben Marla'yı istemiyorum ve Tyler da beni istemiyor; yani artık istemiyor. Bu, *sevgi*yle alakalı bir *değer verme* meselesi değil. Bu *mülkiyet*le alakalı bir *sahip olma* meselesi." Bulmaca gibi, değil mi?

Palahniuk, bu ilk romanında esas olarak tüketim toplumuna, nevrotik kültür öğelerine, güzellik idealine ve iş dünyasına yönelik kural bozucu, yıkıcı, esaslı eleştiriler yönelir. Yazar, bir söyleşinde yazdıklarını "kural yıkıcı romanlar" olarak tanımlar. Eleştirel bir metin olarak romanı okumak isteyenlere Hakan Övünç Ongur'un *Tüketim Toplumu, Nevrotik Kültür ve Dövüş Kulübü* (Ayrıntı yayınları, 2011) adlı kitabını önermek isterim.

Dövüş Kulübü'nde yazar küresel kapitalizme, yabancılaşmaya, tüketim toplumuna, nevrotik kültüre, zihnin karanlık dehlizlerinde dolaşan yıkıcılığa, şiddete, teröre, simülasyon toplumuna, mutsuzluk psikolojisine yönelik bir yığın "ağır" eleştiriler getirse de bu eleştiriler, toplumsal hareketlere ilham kaynağı olacak manifestolar olmayıp sonuçta bir roman kurgusu çerçevesinde ortaya konulmuş "bireysel" eleştirilerdir. Amerika'da (ABD'de) her "girişim" özünde "bireysel"dir. Bireysel var oluş neredeyse her şeyin üzerindedir. Bu genelleme, kurulu düzene yönelik "eleştirel düşünceler" için geçerlidir. Bir yerde şunları yazar Palahniuk: "Bizler tarihin ortanca çocuklarıyız. Bir amacımız ya da yerimiz yok, ne büyük savaşı yaşadık ne de büyük buhranı. Bizim savaşımız ruhani bir savaş, en büyük buhranımız hayatlarımız. Bizi bir gün milyoner olaca-

ğımıza, film yıldızı, rock yıldızı olacağımıza inandıran televizyon programlarıyla büyüdük, ama bunların hiçbirini olamayacağız. Bunu yavaş yavaş öğreniyoruz ve o yüzden çok ama çok kızgınız.”

Yazar, neredeyse herkese yönelik tüm bu eleştirilerini, bir karakter olarak kurguladığı “anlatıcı” üzerinden yapar. Kitabın arka kapağında belirtildiği üzere, roman-daki “anlatıcı”, yaşadığı hayattan nefret eden, ölüm düşüncesini saplantı haline getirmiş, insani yakınlığı kanser dayanışma gruplarında arayan genç bir adamdır. Aynı dayanışma gruplarının bir diğer müdavimi, Marla Singer adında, toplum kaçkını bir genç kadındır. Yazarın deyimiyle “üçgen”in diğer köşesindeyse Tyler Durden adlı yalanlar ve mutsuzlukla dolu bir dünyaya kendi yöntemleriyle saldıran yarı çılgın bir kurtarıcı, baştan çıkarıcı bir intikam meleği vardır. Tyler’ın felsefesine göre, tüketim kültürünün uyuşturucu etkisinden kurtulmanın yolu, fiziksel acıyla tanışarak yeniden doğmaktır. Çok geçmeden, gecenin geç saatlerinde bar bodrumlarında toplanan gizli bir dövüş kulübü ülkenin dört yanını saracaktır. Ama Tyler’ın dünyasında sınırlara ve kurallara yer yoktur. Kendi bedenini örseleyen bir müritler ordusu, toplum düzenini ve konforuzmü imha etmek üzere Tyler’ın peşine takılır...

Romanda özellikle “tüketim toplumu”na yönelik “kara mizah”la donatılmış, alaysı, zekice kurgulanmış, esaslı eleştiriler yöneltilir. Bu bağlamda kitaptan pek çok parlak alıntı yapılabilir. Birkaçını sıralamak gerekirse:

“Mobilya satın alırsınız. Kendinize dersiniz ki, bu hayatım boyunca ihtiyaç duyacağım son kanepede. Kanepeyi alırsınız ve sonraki birkaç yıl boyunca, hangi işiniz ters giderse gitsin, en azından kanepede sorununuzu çözmüş olduğunuzu bilirsiniz. Sonra aradığınız tabak takımı. Sonra hayallerinizdeki yatak. Perdeler. Halılar. Sonra o güzel yuvanızda kısıp kalırsınız. Bir zamanlar sahip olduğun şeyler gün gelir senin sahibin olur.”

“Her gün işe gidiyorsun. Akşamları erken uyuyorsun. Ve bunun karşılığında aldığın tek şey koltuk takımı. Gerçekten acınası bir durumdasın.”

“Güçlü kadın ve erkeklerin oluşturduğu bir sınıf var ve bunlar hayatlarını bir şeye feda etmek istiyorlar. Reklamlar insanları gerek duymadıkları arabaların ve kıyafetlerin peşinden koşturuyor. Kaç kuşaktır insanlar nefret ettikleri işlerde çalışıyorlar; neden? Gerçekte ihtiyaç duymadıkları şeyleri satın alabilmek için.”

“Eğer ne istediğini bilmezsen, bir bakarsın istemediğin bir sürü şeyin olmuş.”

Tüm bu alıntılar bize “tüketim arzusu”nun ya da “tüketim hırsı”nın giderek tüm toplumu kuşatan, dahası tehdit eden, bir “sosyal hastalığa” dönüşmekte olduğunu anlatmaktadır.

Yazarın “ölüm kültürü” üzerine söyledikleri de bir hayli ilginçtir. Kimi alıntılar buna örnek oluşturabilir:

“İnsan sevdiklerini öldürür diye bir söz vardır ya; aslında insanı öldüren de hep sevdiğiidir.”

“İnsanlar ölmekte olduğunuzu sanarlarsa, bütün diktatlerini size veriyorlardı. Bugün sizi son kez görüyor olmaları gibi bir ihtimal varsa, sizi gerçekten görüyorlardı.”

“Neyi neden yaptığını bilmiyor, sonra da ölüp gidiyorsun.”

Yazar, tek tek bireylerin hayatla kurdukları ya da kuramadıkları ilişkiyi uyku ve uykusuzluk üzerinden anlatır. “Uyanırsın ve hiçbir yerdesindir.” der örneğin. “Uykusuzluğun dünya ile arama soktuğu uzaklık. Her şey bir kopyanın kopyasının kopyası. Hiçbir şeye dokunamazsın ve hiçbir şey sana dokunamaz.” diye özetler zama-dışı hayatları...

Artık neredeyse her şey bireysel ve tek kullanımlık. Romanın anlatıcısına “Yanımda oturan arkadaşlarla minyatür arkadaşlıklar kurarım.” dediyecek kadar “minimal”... “Sizin sevdiğiniz ile sizi seven asla aynı kişi değildir.” dediyecek kadar “yalnız”...

Bölük pörçük hayatların anlatıldığı Dövüş Kulübü, hayata dair bize şunu anlatır: “En çok da 3 şey yorar insanı; Affetmek, içi yanarken susmak ve olmayacağını bildiği halde hayal kurmak”...

Amerikalı (ABD’li) bir yazar olarak Chuck Palahniuk’un kendi büyük yalnızlığımızda yüzleşmemizi istediği temel soru şu: “Tüm bu insanlara ne oluyor? Neden haftada en az kırk saatlerini birlikte geçirdikleri bir insanın özel hayatıyla, ölüp kalmasıyla ilgilenmiyorlar? Neden iletişimin peşinden gitmiyorlar? Onları basit, insani bir soru sormaktan ne alıkoyuyor? Niye bu kadar uzakta duruyorlar insanlar birbirlerinden ve yakına gelmeyi neden arzulamıyorlar? Küçük, kapana kısılmış, standartlaşmış hayatlarından bir anlığına bile olsa kopmak neden bu kadar zor geliyor? Bir başka insanın hikâyesi onları neden bu kadar korkutuyor?”

Ve bir son söz: “İnsanlar hayal etmeyi bıraktıklarında, Dünya’yı tehdit eden bir şey kalmayacak.”

* * *

Amerikalı (ABD’li) yazar Chuck Palahniuk’un “aykırı” romanı *Dövüş Kulübü*’nde, kulübün ilk kuralının kulüp hakkında konuşmamak olduğu yazılıdır: “*Dövüş Kulübü’nün ilk kuralı dövüş kulübü hakkında konuşmamaktır.*” Dövüş Kulübü’nün ikinci kuralıysa, ilk kuralın aynısıdır. Ama biz Edebiyat Kulübümüzün “salı buluşmaları”ndan birinde (14 Kasım 2017) kulübün hem birinci hem de ikinci kuralını çiğneyip her yönüyle *Dövüş Kulübü*’nü konuştuk... Ne kadar “ironik”; öyle değil mi? Bir kulübün ilk iki kuralı, diğer bir kulübün toplantılarından birinde saatler boyunca çiğneniyor!

Elif Baktır Hocam o akşam Edebiyat Kulübümüzde bizlere çok yönlü, kapsamlı bir sunum yaptı. Doyum-suz, hoş sohbeti eşliğinde bu ilginç romanı ve yazarını pek çok kaynaktan yararlanarak bizlere tanıttı. Edebiyat Kulübümüzün değerli üyeleri de görüş ve düşünceleriyle bu keyifli sohbele eşlik etti. Güzel, çok güzel bir akşamdı...

